

Hannele Rajalahti & Heidi Savolainen

KOKEMUKSIA VANHEMPIEN AVIOEROSTA

KOKEMUKSIA VANHEMPIEN AVIOEROSTA

Hannele Rajalahti
Heidi Savolainen
Opinnäytetyö
Kevät 2012
Hoitotyön koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma, mielenterveys- ja päihdehoitotyö

Tekijät: Hannele Rajalahti ja Heidi Savolainen
Opinnäytetyön nimi: Kokemuksia vanhempien avioerosta
Työn ohjaaja: Liisa Kiviniemi
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2012
Sivumäärä: 50 + 2

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jossa käsittelemme kokemuksia vanhempien avioerosta. Tarkoituksena oli selvittää millaisia kokemuksia vanhempien avioerosta on ja mitä selviytymiskeinoja ihmiset ovat käyttäneet. Tutkimusmenetelmämme oli haastattelu, jossa käytimme apuna avoimia kysymyksiä. Haastattelimme kahta aikuista naista, jotka olivat kokeneet vanhempien avioeron ollessaan lapsia.

Haastatteluiden pohjalta kokosimme tärkeimmät tulokset työhömmе ja teimme niistä yksilölliset tarinat. Keksimme henkilöille nimet, jotta lukijan olisi helppo lukea tekstiä. Analyysi eteni niin, että kokosimme aineistoista yhtäläisyydet ja eroavaisuudet ja tarkastelimme tuloksia eri näkökulmista. Jaoimme tulokset tunte- ja oppimiskokemuksiin ja selviytymiskeinoihin. Tuloksista nousi esiin paljon tunteita, kuten hämmennystä, vihaa, surua ja helpotusta. Molemmilla haastateltavilla oli erilaisia selviytymiskeinoja, joiden avulla he selviytyivät vanhempien avioerosta. Näitä selviytymiskeinoja olivat muun muassa ystävät, psykologi ja perhe. Vanhempien avioero on aina lapselle kriisi, mutta myös kokemus, josta ihminen voi oppia paljon.

Valitsimme tämän aiheen, koska olemme molemmat kiinnostuneita mielenterveys- ja päihdehoitotyöstä. Tämän työn avulla saamme keinoja kohdata tulevassa työssämme lapsia tai nuoria, joilla on ollut kriisi elämässään.

Asiasanat: kokemuksia avioerosta, avioero, lapsi, vanhemmat, selviytyminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing, Mental Health and Substance Abuse Care

---

Authors: Hannele Rajalahti and Heidi Savolainen
Title of thesis: Experiences of Parents' Divorce
Supervisor: Liisa Kiviniemi
Term and year when the thesis was submitted: Spring 2012
Number of pages: 50 + 2

Our thesis is a qualitative study where we examine experiences from parents' divorce. The purpose of this study was to find out what kind of experiences people have from parents' divorce and how people have managed to survive from it. We used an interview as our method and in addition we used open questions. We interviewed two women who had experienced their parents' divorce when they were children.

We collected the most important results to our study and we created individual stories. We invented names for the women so that it will be easy for people to read our study. Analyzing continued by collecting the similarities and differences and examining the results from different perspectives. We divided the results to emotional experiences, learning experiences and survival experiences. From the results there arose a lot of emotions like confusion, anger, sorrow and relief. Both of the interviewees had different kind of survival methods which helped them to get over their parents' divorce. The methods that they found helpful were for example friends, psychologist and family. For a child parents' divorce is always a crisis but it is also an experience where people can learn from a lot.

We chose this subject because we are both interested in mental health and substance abuse care. With the help of this study we find methods to face children and young people who have had a crisis in their lives.

Keywords: experiences of divorce, divorce, a child, parents, surviving

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	6
2 AVIOERON VAIHEET	8
2.1 Perheasioiden sovittelu	9
2.2 Asumisratkaisu	10
2.3 Huoltajuudesta sopiminen	11
2.4 Tapaamis- ja elatussopimus	11
2.5 Uusperhe-elämä	13
3 LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS	14
3.1 Vanhemman ja lapsen kiintymyssuhde psyykkisessä kehittämisessä	14
3.2 Geeniperimä ja ympäristötekijät	15
3.3 Vauvaiän psyykinen kehitys	15
3.4 Leikki-iän psyykinen kehitys	16
3.5 Psyykinen kehittyminen nuoruudessa	17
4 VANHEMPIEN AVIOERO LAPSEN NÄKÖKULMASTA	19
5 VANHEMMUUS AVIOERON KESKELLÄ	21
6 LAPSEN SELVIYTYMINEN VASTOINKÄYMISSÄ	24
7 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	26
8 TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT MENETELMÄT	27
8.1 Laadullinen tutkimus	27
8.2 Aineiston keruu	27
9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	30
10 TUTKIMUKSEN TULOKSET	31
10.1 Maijan kokemukset ja selviytymiskeinot vanhempien avioerosta	31
10.2 Seijan kokemukset ja selviytymiskeinot vanhempien avioerosta	34
11 TULOSTEN YHTÄLÄISYYDET JA EROAVAISUUDET	37
12 TULOSTEN TARKASTELU	38
12.1 Tunnekokemukset	38
12.2 Oppimiskokemukset	40
12.3 Selviytymiskeinot	41
13 POHDINTA	43
Lähteet	48
Liite 1	51
Liite 2	52

1 JOHDANTO

Tilastokeskuksen väestönmuutostietojen mukaan vuonna 2011 solmittujen avioliittojen määrä väheni huomattavasti edellisestä vuodesta. Avioliittoja solmittiin 28 408, mikä on 1 544 vähemmän kuin vuonna 2010. Avioeroja myönnettiin vuonna 2011 hieman vähemmän kuin vuonna 2012. Avioeroon päättyi 13 469 liittoa, mikä on 150 vähemmän kuin vuotta aiemmin. (Tilastokeskus 2012, hakupäivä 26.4.2012.)

Vuonna 2011 Jouko Kiiski teki tutkimuksen suomalaisista avioeroista. Tutkimuksessaan hän selvitti, miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään. Yhdessä osiossa Kiiski tutki avioeron vaikutusta lapseen. Tutkimukseen osallistui 385 henkilöä, joilla oli entisen puolison kanssa lapsia. Vastaajista lähes puolet oli sitä mieltä, että lapsi kärsi perheen rikkoutumisesta. Kiiski kertoo, että lukuisissa tutkimuksissa on avioeron todettu vaikuttavan kielteisesti lapseen, hänen kehitykseen ja tulevaisuuteen. Avioero vaikuttaa lapsen tunneilmaisukykyyn ja sosiaalisten suhteiden muodostamiseen. Kiiski kuitenkin toteaa, että suurin osa tutkimuksista on tehty Yhdysvalloissa, eikä vastauksia voida suoraan verrata suomalaiseen kulttuuriin. Kuitenkin yhteiselön kariutumisen negatiiviset vaikutukset lapseen ovat ilmeiset. (Kiiski, J. 2011. Hakupäivä 14.9.2011.)

Ero ei ole koskaan positiivinen kokemus lapselle tai aikuiselle. Arviolta yli puolet lapsista on eron tapahtuessa pieniä, korkeintaan ala-asteikäisiä. Osa lapsista voi joutua kokemaan eron monta kertaa elämänsä aikana. Vanhempien avioero ja riitely ovat voimakkaita riskitekijöitä lapsen kehitykselle, joten ratkaisevinta on lasten ja vanhempien välinen suhde ennen avioeroa, sen aikana ja sen jälkeen. Kun vanhemmat keskittyvät olemaan hyviä vanhempia eron jälkeen, lapsen kehitys ei häiriinny. Yleensä lapset eivät halua vanhempiensa eroavan. (Poijula 2007, 235.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää haastattelun avulla kokemuksia vanhempien avioerosta. Haastattelemme kahta naista, jotka ovat kokeneet vanhempien avioeron ollessaan lapsia. Tarkoituksena on, että haastateltavat kertovat kokemuksistaan ja selviytymiskeinoistaan vanhempiensa eron aikana ja sen jälkeen. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää niitä selviytymiskeinoja, joita tutkimukseemme osallistuneet henkilöt ovat kokeneet hyödylliseksi avioeron aikaan ja sen jälkeen.

Valitsimme tämän aiheen, koska olemme kiinnostuneita lasten ja nuorten mielenterveyden hoidosta. Olemme kiinnostuneita siitä, kuinka vanhempien avioero voi vaikuttaa lapsen kehitykseen ja millä tavalla se näkyy lapsessa. Olemme suuntautumassa mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön ja tulemme työskentelemään lasten ja nuorten kanssa. Tästä opinnäytetyöstä on hyötyä tulevassa työssämme sairaanhoitajina, koska tulemme todennäköisesti kohtaamaan lapsia ja nuoria, joiden vanhemmat ovat eronneet.

2 AVIOERON VAIHEET

Avioero etenee vaiheittain. Eroa edeltävässä vaiheessa riidellään ja etäännyttään toisistaan, ja lapset voivat joutua siihen osallisiksi. Erovaiheessa lapset kokevat turvattomuutta ja päivittäisten rutiinien häiriintymistä. Alkuvaiheen jälkeen alkaa sopeutumisvaihe ja lapset alkavat vähitellen tottua uusiin rutiineihin. (Pojula 2007, 239.)

Kaarina Määtän kirjassa ”Avioeron tuska ja helpotus” on avioeron syitä ryhmitelty neljään pääryhmään: eronneiden omat selitykset, yhteiskunnalliset selitykset, yksilölliset riskitekijät ja kehityskriisien aiheuttamat avioerot. Eronneiden omien selitysten mukaan avioeron syy on useimmiten uskottomuus. Muut yleisimmät syyt olivat yhteensopimattomat persoonallisuudet, taloudelliset ongelmat sekä kommunikaation, rakkauden ja perhe-elämän puuttuminen. (Määttä 2002, 20-21.)

Yhteiskunnallisiin syihin lukeutuu se, että nykyään naiset kouluttavat itseään enemmän ja haluavat tehdä ansiotyötä. Molemmilla on omat työkiireet eikä perinteiset äidin ja vaimon roolit houkuta. Naiset eivät tyydy enää avioliitossa myötäilevän asemaan, eivätkä miehet ole valmistautuneet tähän. Tästä johtuen parisuhteessa vallitsee epätasapaino ja ongelmat syntyvät siitä, että naiset eivät suostu kantamaan vastuuta perheen arjesta yksin. Naisilla ja miehillä on erilaiset odotukset avioliitosta. Miehet menevät naimisiin saadakseen elämänsä järjestykseen ja naiset odottavat avioliitolta rakkautta. Lainsäädännön uudistuessa 1980-luvulla avioerojen määrä nousi huippuunsa. Uudistuksen tavoitteena oli mahdollistaa avioerot harkitusti ja sovitellen. Prosessista pyrittiin tekemään sellainen, mikä ei tuottaisi perheelle nöyryytystä ja kärsimystä. Aviopuolisot joutuvat erossa tekemään päätöksiä, joista osa perustuu lakiin. Näitä ovat lasten huolto, omaisuuden jako, asuminen, tapaamisoikeuteen ja elatusapuun liittyvät ratkaisut. Jos vanhemmat eivät pääse keskenään sopuun, päätökset haetaan tuomioistuimelta. (Määttä 2002, 21-27.)

Yksilöllisiä riskitekijöitä voivat olla nuori avioitumisikä, suunnittelematon raskaus, avioerolapsuus ja koulutustaso. Avioliitossa ongelmana voi olla se, että puoliset eivät ole samassa kehitysvaiheessa. Kehitysvaiheita ovat aikuisuuden kehitysvaihe, parisuhteen kehityskulku ja perheen kehityskulku. Lukuisat yhteiskunnalliset ja psykologiset syyt eivät kuitenkaan pysty selittämään, miksi ihmiset eroavat. (Määttä 2002, 45- 101.)

Koska avioerot ovat yleistyneet, niihin suhtaudutaan myönteisemmin kuin ennen. Eronnutta ei enää leimata ja kynnyks purkaa avioliitto on pienempi. Vaikka eroja tapahtuu nykyään paljon, monien ihanne ja unelma on kuitenkin ydinperhe, jossa on äiti, isä ja kaksi lasta. (Määttä 2002, 35.)

2.1 Perheasioiden sovittelu

Avioliittolaissa on määritetty, miten avioeron jälkeen perheen asiat on sovittava ja miten lapsen asiat täytyy hoitaa. Tässä suora lainaus avioliittolain pykälästä 20, jossa on määritetty perheasioiden sovittelu.

20 § Perheasioiden sovittelu (16.4.1987/411).

Perheessä esiintyvät ristiriidat ja oikeudelliset asiat on pyrittävä ensi sijassa selvittämään asianosaisten välisissä neuvotteluissa ja ratkaisemaan sopimuksella. Perheasioiden sovittelijat antavat pyynnöstä apua ja tukea silloin, kun perheessä esiintyy ristiriitoja. Sovittelijat voivat antaa pyynnöstä apua ja tukea myös silloin, kun lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai sopimuksen noudattamisessa esiintyy ristiriitoja. (16.8.1996/622) (Avioliittolaki 13.6.1929/234, luku 5. 20 §.)

Edellä mainitun lain mukaan perheen ristiriidat olisi hyvä pyrkiä sopimaan ilman oikeudenkäyntejä, koska perheen asiat eivät pääsääntöisesti kuulu tuomioistuinasioiksi. Koko perheen edunmukaista olisi, että asiat selvitetään ja sovitaan itse. Tarvittaessa apua saa esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolasta, jotka hoitavat yleensä lapsiperheiden eroasioita. Sosiaalitoimen velvollisuutena on järjestää perheasioiden sovittelu kunnissa. (Pettilä & Yli-Marttila 1999, 36- 37.)

Kun vanhemmat päätyvät eroon, aloitetaan yhteinen vanhemmuus- ja sopimussovittelu. Tässä vaiheessa vanhemmat yhteistyöllä päättävät lapsia koskevien

asumis-, huolto-, tapaamis- ja elatussopimuksen aikaansaamisesta. Yleensä vanhemmat kiirehtivät ja haluavat saada eroon liittyvät asiat nopeasti pois päiväjärjestyksestä. Tärkeää olisi kuitenkin ajan kanssa miettiä arjen järjestelyjä ja sovittelija voi auttaa vanhempia kärsivällisyyteen. Sovittelu auttaa vanhempia löytämään yhteistyön ja tekemään ratkaisuja lapsen edun mukaisesti. Vähitellen alkaa hahmottua yhteinen linja lasten asumisen, huoltajuuden, tapaamisten ja elatusavun osalta. Sovittelijan tehtävänä on varmistaa, että sopimukset ovat lapsen edun mukaiset ja siten vahvistettavissa. (Pettilä & Yli-Marttila 1999, 73-74.)

2.2 Asumisratkaisu

Vanhempien erotessa täytyy tehdä suuria päätöksiä lapsen asumisjärjestelyiden osalta. Tämä on usein vaikein, mutta ensisijaisesti tehtävä päätös. Kummankin vanhemman on käytävä mielessään läpi omia kasvattajan ominaisuuksia ja voimavaroja. On mietittävä, kumpi vanhemmista kykenee vastaamaan lapsen arjesta ja kasvatuksesta ja antamaan lapselle rakkautta ja asettamaan rajoja. Asumissopimuksen mukaan ratkaistaan muut sisällöt, eli kuka suorittaa elatusmaksut, kuka tapaa vanhempia ja kuka tai ketkä ovat huoltajia. Jos perheessä on useampia lapsia, pitää pohtia sisarusten ”jakaminen” vanhempien kesken. (Pettilä & Yli-Marttila 1999, 74- 75, 77.)

Sovittelija tehtävänä on auttaa vanhempia tekemään lapsen edun kannalta parhain asumisratkaisu. Siihen vaikuttavat lapsen ikä, sukupuoli, sisarussuhteet, suhde vanhempiin, olosuhteet ja vanhempien mahdollisuudet toimia kasvattajana. Lapsen kannalta olisi suotavaa, että eron tuomat muutokset olisivat mahdollisimman vähäiset. Esimerkiksi entinen yhteinen koti, kaverit ja sama koulu jäävät lapselle tutuiksi tukirakenteiksi ja auttavat häntä selviämään paremmin perheen hajoamisesta. (Pettilä & Yli-Marttila 1999, 76- 77.)

2.3 Huoltajuudesta sopiminen

Vaihtoehtoina eron jälkeen ovat yksinhuoltajuus tai yhteishuoltajuus. Yhteishuoltajuudessa molemmat vanhemmat jatkavat yhteistä huoltajuutta, yksinhuoltajuus sovitaan vain toiselle vanhemmalle. Yhteishuoltajuuden tarkoitus on, että vanhemmat yhteistyössä keskustelevat ja päättävät lasta koskevat tärkeät asiat. Vanhempien yhteishuoltajuus vaikuttaa myös juridisesti käytännön elämään. Esimerkiksi lasta koskevissa sairaalahoidoissa saatetaan vaatia molempien huoltajien suostumus. (Pettilä & Yli-Marttila 1999, 78-79.)

Yleensä yksinhuoltajuuteen päädytään, jos välit ovat riitaiset eikä ratkaisuja löydy missään vanhemmuusasiassa tai kasvatuserimielisyydet ovat vahvat. Silloin se vanhemmista, jonka luona lapsi asuu vastaa yksin arjen huoltamisesta ja juridisesta huoltamisesta. (Pettilä & Yli-Marttila 1999, 81.)

Yhteishuoltajuus on haastavampi ja vaikeampi kuin yksinhuoltajuus. Se edellyttää yhteistyötä ja kykyä keskustella asioista sekä halua oppia tekemään yhteisiä päätöksiä. Huoltajuusratkaisulla on lapselle merkitystä myös psykologisesti. Kun lapsi kasvaa, hän ymmärtää näitä asioita ja antaa arvoa sille, että vanhemmat ovat pystyneet eron jälkeen toimimaan yhteishuoltajina. (Pettilä & Yli-Marttila 1999, 80.)

2.4 Tapaamis- ja elatussopimus

Yleensä vanhemmat, jotka pystyvät sopimaan asioista yhdessä, ehdottavat että lapsi saisi oman mielensä mukaan tavata vanhempiaan eikä erillisiä tapaamiskokkeja sovittaisi. Suotavaa olisi, että molemmat vanhemmat opettelisivat ensin uuteen elämään ja sen rytmiin. Tämän jälkeen sovittaisiin tapaamiset sekä vanhempien että lapsen menojen mukaan. Ajan kuluessa voidaan sopia tapaamisiin muutoksia ja joustaa niissä, mutta tärkeää on säilyttää tietynlainen rytmi ta-

paamisissa. Tällä varmistetaan se, että lapsella säilyy yhteys molempiin vanhempiin. (Pettilä & Yli-Marttila 1999, 81- 84.)

Laki lapsen elatuksesta määrittää lapsen oikeudet elatukseen ja siitä, millainen vastuu vanhemmilla on. Lain kolmannessa pykälässä on määritetty lapsen oikeudet elatukseen ja elatusvastuu. Tässä on suora lainaus laista.

3 § Oikeus elatukseen ja elatusvastuu

Lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy, kun hän täyttää kahdeksantoista vuotta. Vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi. Tällöin otetaan erityisesti huomioon lapsen taipumukset, koulutuksen kesto aika, siitä aiheutuvien kustannusten määrä sekä lapsen mahdollisuudet koulutuksen päätyttyä itse vastata koulutuksestaan aiheutuneista kustannuksista. (Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704, luku 1. 3 §.)

Elatussopimusneuvotteluissa otetaan huomioon kummankin vanhemman tulot ja menot sekä pyritään löytämään ratkaisu, joka tyydyttää molempia osapuolia. Tarkoituksena on turvata lapsen elatus ja mahdollistaa vanhemmuuden hoitaminen tasapuolisesti. Elatusavun määrästä ei ole mitään määräystä tai suositusta. Jos vanhempi ei työttömyyden, sairauden tai jonkun muun syyn takia pysty maksamaan elatusapua, kunta maksaa elatustuen. Elatustuen pitäisi kattaa lapsen ruoka ja vaatemot, harrastukset, koulukustannukset ja asuminen. Lapsen ikä vaikuttaa elatussopimusneuvotteluun. Sopimusta voidaan tarpeen mukaan muuttaa, jos vanhemmat ovat siihen suostuvaisia. Tavoite on erotilanteessa laatia mahdollisimman pysyvät sopimukset. Tehdyn sopimuksen pohjalta vanhemmat pystyvät arvioimaan ja suunnittelemaan omaa talouttaan eteenpäin. (Pettilä & Yli- Marttila 1999, 86- 88.)

2.5 Uusperhe-elämä

Uusperhe on tullut tavaksi määritellä perheeksi, jossa ainakin toinen puolisoista on eronnut ja jossa perheen kaikki lapset eivät ole puolisoitten yhteisiä (Ritala-Koskinen 2001, 27). Aino Ritala-Koskinen on tehnyt väitöskirjan koskien lasten elämää uusperhe-elämän keskellä. Hän tarkasteli tutkimuksessaan erityisesti lapsia, jotka elävät muutoksen keskellä uusioperheessä. Tutkimuksessa hän tutkii, mikä on lapsen suhde perheeseen. Tarkoituksena oli myös tarkastella uusioperhe-elämää yhteiskunnan näkökulmasta. (Ritala-Koskinen 2001, 10.)

Tutkimuksessa lapsen kuvaukset uusperhe-elämästä tuovat esille muutosten keskeisyyden uusioperheessä elävien lasten elämässä. Vanhempien avioerosta sekä mahdollisesta uusioperheestä kehkeytyy muutosten ketju, joka merkitsee asuinympäristön ja kodin järjestelyiden muutoksia. Useimmiten siihen liittyy myös lapsen liikkuminen kahden kodin välillä. Näin voidaankin sanoa, että nämä muutokset ovat osa uusioperheessä elävän lapsen arkea. (Ritala-Koskinen 2001, 113.)

Kyseisessä väitöskirjassaan Ritala-Koskinen on haastatellut eri-ikäisiä lapsia, jotka elävät uusperhe-elämää. Haastatteluista näkyy, että lapset nimeävät jokainen eri tavalla ihmiset, jotka kuuluvat perheeseen. Toiset nimeävät vain ydinperheen, jota ei enää ole ja toiset nimeävät sekä ydinperheen että uuden perheen jäsenet. Haastatteluiden tuloksissa näkyy, että lapsi nimeää perheeseen hyvin vahvasti kaikki sisarukset, olivat he sitten biologisia sisarusia tai sisarpuolia. Lapsilla on siis vahvat suhteet keskenään ja ne ovat vahvempia kuin suhteet esimerkiksi uuteen isä- tai äitipuoleen. Mielestämme uusperhe-elämään täytyy valmistautua ja lapselle pitää selittää mitä tapahtuu. Varsinkin silloin jos uusperhe-elämä alkaa pian vanhempien avioeron jälkeen. Lapsi voi olla vielä hämmentynyt perheen hajoamisesta, joten uusperhe-elämä voi olla lapselle kova paikka.

3 LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS

Lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus ovat ihmiselämän eri kehitysvaiheita. Kehitysvaiheet seuraavat toisiaan geneettisesti määräytyvässä järjestyksessä, mutta niiden kesto ja yksityiskohdat vaihtelevat geneettisistä syistä ja ympäristötekijöistä. Ihmisen psyykinen kasvu ja kehitys riippuu biologisista, psykologisista ja sosiaalisista tekijöistä. Nämä kolme tekijää vaikuttavat psyykkisten häiriöiden ja sairauksien syntyyn. (Moilanen, Räsänen, Tamminen, Almqvist, Piha & Kumpulainen 2004, 16.)

3.1 Vanhemman ja lapsen kiintymyssuhde psyykkisessä kehittämisessä

Psyykinen kehitys alkaa jo kohdusta. Fyysiset rakenteet ja psyykkiset ominaisuudet ovat päässeet muovautumaan kohdun sisällä ja syntymän jälkeen alkaa korostua lapsen ja häntä hoitavien vanhempien välinen vuorovaikutus, joka jatkaa lapsen kehittymistä eteenpäin. Vuorovaikutuksessa luodaan puitteet, joissa ihmisen psyykkiset ominaisuudet lopulta muovautuvat. Hyvät edellytykset kehitykselle tarjoaa perhe, jossa vanhemmat tukevat toisiaan ja ympäristö, jossa lapsen on turvallista elää ja asua. (Moilanen ym. 2004, 16- 17.) Tämän työn kautta haluamme pohtia, miten vanhempien avioeron kokenut lapsi tulee saamaan tarvittavaa vuorovaikutusta ja tukea perheeltä, joka ei ole enää kokonainen.

Lapsen psyykkisen kehityksen ja terveyden kannalta tärkeintä on läheisten ihmisten hoiva ja huolenpito. Jos vanhemmat antavat lapselle riittävästi turvallisuutta, ymmärtävät lapsen tarpeita ja kykenevät riittävän hyvin tyydyttämään niitä, kehittyy vauvan ja vanhempien välille läheinen ja turvallinen suhde. Perusedellytys lapsen terveelliseen kehitykseen on lapsen ja vanhempien kiintymyssuhde. Kun vanhempi tunnistaa lapsen tarpeita ja osaa vastata niihin, auttaa

vanhempi lasta tuntemaan itsensä ja tunnistamaan omia tarpeitaan. (Moilanen ym. 2004, 18.)

3.2 Geeniperimä ja ympäristötekijät

Psyykkiseen kehitykseen ja mielenterveyteen vaikuttaa geeniperimä, joka on yhteydessä useampaan geeniin. Myös ympäristötekijöiden määrä vaikuttaa psyykkiseen kehitykseen. Perimä ja ympäristö voivat vahvistaa toistensa vaikutusta myönteisesti tai negatiivisesti tai tasapainottaa toisiaan. (Moilanen ym. 2004, 21.)

Lapsen kehitykseen vaikuttavista ympäristötekijöistä tärkein on vanhempien antama hoito ja kasvatus. Hyvä kiintymyssuhde, hyvä vanhemmuus ja myönteiset kokemukset päivähoitossa tai koulussa voivat suojata lapsen psyykkistä kehitystä. (Moilanen ym. 2004, 24.) Meidän mielestämme eronneiden vanhempien riitely ja erimielisyydet eivät ole hyväksi lapsen kehitykselle. Lapsi voi ottaa oppia riitelystä ja se voi näkyä esimerkiksi koulussa sosiaalisissa tilanteissa; lapsi voi haastaa riitaa, syrjäytyä tai ahdistua.

3.3 Vauvaiän psyykkinen kehitys

Psyykkinen kokemus alkaa jo loppuraskauden aikana. Lapsi tekee erilaisia aistihavaintoja eli aistit ja keskushermosto alkavat jo toimia. Raskauden loppuvaiheessa havainnointiin liittyy myös alkeellista muistitoimintaa. Lapsi näkee kohdun, kuulee äidin elimistön ja ulkomaailman ääniä, tottuu läheisten ihmisten puheeseen, maistaa ja tuntee. Lapsen psyykkinen kokemus on jo siten olemassa. Sternin näkemyksen mukaan ihmisellä on synnynnäinen tarve pyrkiä ymmärtämään itseään ja ulkopuolista maailmaa. Keskeistä on kokemus itsestä ja kokemus muista, ihmissuhteesta. Ensimmäisten 2-3 kuukauden aikana lapsi tekee monipuolisia ja tarkkoja havaintoja. Eri aistien viestit koetaan yhteensulautuneiksi.

na ja eriytymättöminä. 2-3 kuukauden iässä tapahtuu selvää neurofysiologista kypsymistä. Lapselle syntyy syvä kokemus erillisestä minuudesta. Syntyy kokemus omasta olemassaolosta ja taju omasta tavoitteellisesta toiminnasta. Myös vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa syvenee ja näiden kokemusten kautta syntyy mahdollisuus kiintymyksen tuntemiseen. (Moilanen ym. 2004, 38- 40.)

Lapsen ollessa 7-9 kuukauden ikäinen hän oivaltaa, että hänellä itsellään ja muillakin ihmisillä on oma sisäinen kokemusmaailma ja sisäisiä kokemuksia voi jakaa toisten kanssa. Lapselle tulevat tärkeiksi halu ymmärtää toista ihmistä ja halu tulla itse ymmärretyksi. Aikaisemmin lapselle on riittänyt hoidon tulos, nyt hoivan sisältö tulee tärkeäksi. Noin 15- 18 kuukauden iässä lapsi oppii puhumaan. Lapsi oppii kielen ja sanojen merkityksiä. Kieli on kommunikaatioväline ja se mahdollistaa vuorovaikutussuhteiden laajempaa jakamista ja luo enemmän yhteistä. Kolmannen ja neljännen ikävuoden aikana lapsen kielenkäyttö muuttuu laadullisemmaksi. Kieltä aletaan käyttää ajatteluun. Lapsi alkaa kertoa itselleen, mitä hän kokee. Näin looginen ajattelu alkaa. Tärkeäksi nousee se, miten lapsi kertoo muille asioita ja miten lapsi kokee muiden ymmärtävän häneen liittyviä kertomuksia. (Moilanen ym. 2004, 40- 41.)

3.4 Leikki-ikänsä psyykinen kehitys

Leikki-ikänsä ja varhaisessa kouluiässä minän rakentuminen jatkuu ja sitä ohjaavat kehittyneemmät rakenteet ja vuorovaikutussuhteet ympäristön kanssa. persoonallisuuden ja mielen osat toimivat yhdessä, vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kehityksen ydinosat ovat motoriikka, liikunta, kieli, kognitiiviset ominaisuudet, sosiaaliset intressit ja kaikki ne perustaidot, joita lapsi tarvitsee kasvaakseen nuoreksi ja kehittyäkseen itsestään huolta pitäväksi aikuiseksi. Tässä kehitysvaiheessa leikki on tärkeä osa lasta ja lapsen elämää. Lapsi käsittelee leikeissään yksinäisyyttään, selviytymistä omin päin ja mahdollisuuksia aloittaa uudestaan. Leikki muuttuu sisällöltään ja muodoiltaan, kun lapsi kasvaa ja siirtyy kehitysvaiheista seuraavaan. (Moilanen ym. 2004, 44.) Meidän kokemusten mukaan lapsi käsittelee vaikeita asioita leikin kautta. Lapsi voi esimerkiksi ottaa omasta elämästään tilanteita leikkiin mukaan. Vanhemmat eivät välttämättä

huomaa leikin sisältöä ja sitä, että lapsi saattaa leikin kautta tuoda esiin pahaa oloaan.

Persoonallisuus ja luonteenpiirteet alkavat muotoutua myös tässä vaiheessa. Lapsesta tulee aktiivisempi, hän osaa enemmän asioita ja on taitava niissä, hän leikkii, kykenee vuorovaikutukseen muiden lasten ja ulkopuolisten aikuisten kanssa ja selviytyy harrastuksistaan ja koulustaan. Itsetunto kasvaa ja lapsen itsetunnolle on tärkeää, että hänelle läheiset ihmiset kokevat, että hän on taitava, osaava ja tekevä lapsi, jonka he hyväksyvät sellaisena kuin on.

3.5 Psyykinen kehittyminen nuoruudessa

Nuoruus on kehitysvaihe, jonka tarkoituksena lapsi vähitellen irtautuu lapsuudesta ja alkaa löytää oman persoonallisen aikuisuuden. Se on yksilöitymistä ja eriytymistä sekä yhteiskuntaan ja sosiaaliseen ympäristöön liittymistä. Kasvuprosessi aiheuttaa ruumiin, mielen ja koko yksilön muutoksia. Hormonitoiminnan aktivoituminen aiheuttaa nuorella kasvupyrähdyksen ja koko kehon muuttumisen. Muutokset hämmentävät ja saattavat hankaloittaa tilapäisesti kehon hallintaa. Kehityksen edetessä nuori tulee tietoisemmaksi omasta seksuaalisuudestaan. Nuori hankkii omanikäistään seuraa, koska tulee ymmärretyksi eri tavoin kuin aikuisten seurassa. Nuori etsii itseään ja minuuttaan erilaisten harrastusten ja roolikokeilujen kautta. Nuoren minä on herkkä ja haavoittuva ja nuori on altis kaikenlaisille erokokemuksille. Nuoren elämässä ja ihmissuhteissa tulisi olla jatkuvuutta ja erokokemusten haavoittava merkitys olisi nähtävä. (Moilanen ym. 2004, 46- 47.) Lapsen varttuessa nuoreksi tulee elämään paljon muutoksia. Kun nuori kokee jonkun kriisin elämässään, hän tarvitsee paljon tukea ja ohjausta. Avioerotilanteissa nuori ei tiedä kumman vanhemman puoleen kääntyä, joten tässä vaiheessa nuori on altis ympäristön erilaisille houkutuksille. Nuori voi kokea, että kaikki on hänen syytään ja vastaa vanhemmilleen kapinoinnalla.

Kuohuva kehitys, yritys hypätä suoraan aikuisuuteen tai kehityksen jarruttaminen ovat selviä merkkejä siitä, että nuori on kehityksellisissä vaikeuksissa ja

avun tarpeessa. Esimerkiksi pojilla se voi näkyä käytöshäiriöinä, epäsosiaalisuutena ja päihteidenkäyttönä. Useita erokokemuksia läpikäyneen nuoren itsetuhoisuutta on usein vaikea nähdä ja haasteena on huomata nuoren avunpyynnöt. Psykkisiin häiriöihin nuoruusiässä liittyy myös kehitysprosessin eriasteisia häiriöitä. Siksi onkin tärkeää, jos häiriöitä ilmenee, että arvioidaan sekä kliininen psykiatrinen tila että kehitysprosessi. (Moilanen ym. 2004, 47-48.)

4 VANHEMPIEN AVIOERO LAPSEN NÄKÖKULMASTA

Avioero koskettaa koko perhettä, joten lapsen toivomukset ja mielipiteet täytyy ottaa huomioon. Laissa laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on pykälässä 11 määritetty miten lapsi otetaan huomioon. Tässä on suora lainaus laista.

11 § Lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittäminen

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide sikäli kuin se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista, jos vanhemmat eivät ole asiasta yksimieliset, jos lapsi on muun henkilön kuin huoltajansa hoidettavana taikka jos tätä muutoin on pidettävä lapsen edun kannalta aiheellisena. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti ja ottaen huomioon lapsen kehitysaste sekä siten, että tästä ei aiheudu haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa välisille suhteille. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. Luku 2. 11 §.)

Vanhempien välisen suhteen särkyminen horjuttaa lapsen perusturvallisuuden ja luottamuksen tunteita. Lapsi on kiintynyt vanhempiinsa ja on lojaali molemmille, eikä halua menettää heitä. Lapselle tulee aina selvittää, että hän ei ole syyllinen eroon. (Aaltonen, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen. 1997, 95.)

Lasten kannalta ero merkitsee sitä, että toinen vanhemmista konkreettisesti poistuu heidän jokapäiväisestä elämästään. Jos lapsi oireilee, on olennaista tarkastella, mihin psyykkisen kehityksen vaiheeseen vanhempien avioero on ajoittunut. Virallinen avioeropäätös merkitsee sitä, ettei vanhempien yhteiselämä tule jatkumaan. Useimmiten lapset toivovat, että vanhemmat palaisivat yhteen. Jos avioeroprosessi pitkittyy, se voi olla haitallista lapsille ja nuorille koska toiveet vanhempien yhteiselon jatkumisesta ovat yleensä katteettomia. Jokaisella lapsella ja nuorella on kaksi vanhempaa, joista toisen menettäminen on vaikeaa. Avioeron tapahtuessa lapset ja nuoret helposti alkavat etsiä eron syytä itsestään ja suuntaavat kiukkunsa ja vihamielisyytensä molempiin vanhempiin. Lapset kokevat tullessa petetyiksi ja hylätyiksi. Lapsilla ja nuorilla ilmenee

vanhempien avioeron yhteydessä psyykkisiä reaktioita ja monesti myös psykiatrista hoitoa vaativia oireita. (Moilanen ym. 2004, 70- 71.)

Lapsen toiveena on, että läheinen suhde säilyisi molempiin vanhempiin. Lapsi saattaa kokea hylkäämisen tunteen, joka on pitkäaikaista. Se saattaa kestää aikuisuuteen asti, jos vanhemmat eivät onnistu lohduttamaan häntä. Eron jälkeen lapsi on usein takertuvainen ja riippuvainen vanhemmista. Lapsi voi myös olla raivoissaan, koska elämä muuttuu. On tärkeää antaa lapsen olla lapsi. Lasta ei saa käyttää aseena aikuisten välisissä riidoissa. Lapsella pitää olla oikeus kaivata ja rakastaa molempia vanhempiaan ja erosta huolimatta ylläpitää suhteita molempiin vanhempiinsa. (Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. 245- 246.)

5 VANHEMMUUS AVIOERON KESKELLÄ

Vanhemmuuteen kuuluu erilaisia rooleja, joita ovat huoltajana oleminen, rakkau-
den antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. Kaiken pe-
rusta on huoltajuus. Lapsi tarvitsee vanhemmat, jotka antavat ruokaa, huolehti-
vat puhtaudesta, antavat lapsen nukkua, vaatettavat ja hoitavat, kun lapsi on
sairaana. Rakkaus kuuluu yhtä tärkeänä osana vanhemmuuteen kuin huoltami-
nen, mutta kiintymyssuhde lapseen kasvaa ajan myötä. Vanhemmat opettavat
lapselleen elämän arvoja ja taitoja. Tärkeää on arvostaa lasta eikä nolata ja si-
vuuttaa. Lapsi on mallioppija, joka ottaa esimerkkiä vanhemmistaan. Vanhem-
pien tehtävä on opettaa lapselle, miten toisten ihmisten kanssa toimitaan, miten
tunteita käsitellään ja näytetään. Lapselle täytyy asettaa tietyt säännöt ja rutiinit,
joiden avulla huolehditaan turvallisuudesta. Rajat estävät pahoja asioita, kuten
kipua ja uhkaa tulemasta lapsen elämään. (Terveyskirjasto. Hakupäivä
14.9.2011.)

Vanhemmuus eron jälkeen voi olla vaativaa aikaa. Se vaatii kärsivällisyyttä ja
aikaa. Riidoista ja erimielisyyksistä huolimatta yhteisenä tavoitteena on, että
lapsella on hyvä olla. Puolisoiden on puhuttava keskenään ja sovittava yhteiset
perussäännöt. Keskustelujen ei tulisi koskea vain ongelmia, vaan käsitellä lasta
ja lapsen elämää, koulua, terveyttä ja harrastuksia yleisesti. (Pojula 2007, 238-
239.)

Asumisjärjestelyissä päätetään, kumpi on tapaava vanhempi ja kumman luona
lapsi tai lapset asuvat pääsääntöisesti. Tapaava vanhempi tarvitsee erityistä tu-
kea. Hän käy läpi sekä parisuhteen erokivun että sen miltä tuntuu, kun ei enää
jaa päivittäistä elämää lapsen kanssa. Mahdollisesti hänen on opeteltava elä-
mään yksin. Toinen vanhempi tarvitsee tukea siihen, että hän selviää yksin lap-
sen kanssa arjesta ja sen tuomista haasteista. Hänen oma aika vähenee, talou-
dellisesti voi olla tiukempaa ja vanhemmuudesta saattaa tulla raskaampaa.
(Pettilä & Yli-Marttila 1999, 75- 76.)

Vanhempien tulisi tehdä erosta mahdollisimman sopuisa, jotta lapsella olisi helppo olla. Yhteishuoltajuus on lapselle yksinhuoltajuutta parempi vaihtoehto, mutta yhteishuoltajuuden täytyy toimia, ettei lapsi joudu niin sanottuun välikäteen. Esimerkiksi lapsen kulkeminen edestakaisin kahden talouden välillä voi stressata ja häiritä lapsen sosiaalista elämää. (Poijula 2007, 237.)

Lapselle tulee kertoa erosta vasta sitten, kun puoliset ovat tehneet päätökset omaisuutta ja raha-asioita koskien ja että he ovat valmiita vastaamaan lapsen kysymyksiin. Vanhempien pitää selittää rehellisesti ja niin, että lapsi ymmärtää. Erosta kertominen tulee ajoittaa lapsen kehitystason mukaan. Esimerkiksi 5-7 -vuotiaille ei kannata puhua kovin aikaisin, sillä he eivät ajattele viikkoa tai kahta pidemmälle. Varttuneemmat nuoret taas haluavat ajatella asiaa ja sopeutua siihen, joten heille asiasta kannattaa kertoa etukäteen. Ero herättää lapsessa monia tunteita ja ne tulee kohdata ja vastaanottaa avoimesti. Lapselle täytyy kertoa, että erilaiset tunteet kuten viha ja suru auttavat lasta ilmaisemaan tunteita ja ajatuksia. (Poijula 2007, 237- 238.)

Lapsen iästä huolimatta lapselle täytyy antaa aikaa sulatella asiaa. Jokainen lapsi reagoi asioihin eri tavalla, joten tärkeää on huomioida lapsen tarpeet. Kun lapsi alkaa kysellä erosta, on vanhempien vastattava kysymyksiin, vaikka ne olisivat kiusallisia tai vaikeita. Vanhemmille voi olla raskasta kuunnella tai nähdä lapsen reagointia, mutta vanhempien on tärkeää antaa lapsen kysellä ja reagoida omalla tavallaan. Vaikka asiat tuntuvat joskus vaikeilta, lapselle ei saa antaa asioista turhia lupauksia. Lapsi voi menettää luottamuksen vanhempaan, jos hänelle luvataan asioita, jotka eivät toteudukaan. (Väestöliitto 2012, haku-päivä 26.4.2012.)

Parisuhteesta voi erota, mutta vanhemmuudesta ei. Erotilanteessa vanhemmuus on koetuksella, eikä vanhemmilta voi odottaa että he olisivat parhaimmillaan avioeroprosessin aikana. Avioeron uhatessa vanhemmat eivät välttämättä huomaa lasten reagointia ja ahdistusta. Suhteeseen on liittynyt paljon erilaisia tunteita ja niitä on ehtinyt kertyä ajan mittaan. Alkusuhteen kiihkeä rakkaus on saattanut muuttua vihaksi ja turhautuneisuudeksi ja väistämättä osa näistä tunteista kanavoituu lapseen. (Taipale 1998, 110.)

Vuonna 2012 maaliskuussa on otettu käyttöön Eroavuxi-työ, jonka tarkoituksena on auttaa vanhempia kuulemaan paremmin lapsen tarpeita erotilanteessa. Tarkoitus on myös tukea vanhempia mahdollisimman hyvään vuorovaikutukseen lapsen kanssa eron keskellä. Työn tavoitteena on antaa vanhemmille lisää voimavaroja haastavaan tilanteeseen. Tutkimustiedon ja kokemuksen mukaan mitä enemmän vanhemmat työskentelevät yhdessä eronjälkeisen vanhemmuuden eteen, sitä paremmin lapset selviävät erosta. (Väestöliitto 2012, hakupäivä 26.4.2012.) Mielestämme tällainen auttaminen avioeroperheisiin on hyvä. Vanhemmat voivat joskus olla hämillään siitä, miten lapsi täytyy ottaa huomioon erotilanteessa. Tällainen toiminta auttaa vanhempia ja myös lapsia selviytymään vaikeasta elämäntilanteesta paremmin.

6 LAPSEN SELVIYTYMINEN VASTOINKÄYMISSISTÄ

Selviytyminen on prosessi, johon sisältyy sekä tilanteen arvioiminen että selviytyminen (coping) eli päättely. Näiden avulla mietitään, mitä tilanteessa voi tehdä ja mitkä selviytymismahdollisuudet ovat mahdollisia. Selviytymisen tulos riippuu näistä, mutta ajan kuluessa saadaan lisää tietoa, joten asia voidaan arvioida uudelleen. (Poijula 2007, 22.)

Selviytymisellä tarkoitetaan yksilön jatkuvia yrityksiä hallita tilannekohtaisia sisäisiä ja ulkoisia vaatimuksia. Yksilön tehtävä on arvioida näitä vaatimuksia joko rasittaviksi tai omat voimavaransa ylittäviksi. Tarkoituksena on hyödyntää omat voimavarat ja arvioida tilanteen haittaavat tekijät. Selviytyminen ei ole tilanteen täydellistä hallitsemista, vaan pyrkimyksenä on selviytyä tilanteesta jollain keinoin. (Poijula 2007, 22- 23.)

Lapsi käyttää selviytymisessä monia eri keinoja, kuten itkeminen, vetäytyminen, mielikuvitus, uni, sairaaksi tuleminen, taantumisen, provosoiva käyttäytyminen, ennakointi, kieltäminen ja torjunta. Lapset ovat herkkiä muutoksille, erityisesti vanhempien tunteille ja reaktioille. Lapsen huolen ja stressin aiheita ovat yleensä omaan itseensä, perheeseen, kouluun ja kavereihin liittyvät asiat. Perheessä riitely ja erityisesti vanhempien ero ovat huolestuttavia asioita lapsen kannalta. (Poijula 2007, 23- 25.)

Lapsen iästä riippumatta kannattaa kysellä ja rohkaista ilmaisemaan tunteita. Tunteiden ilmaisuun ei aina tarvita sanoja, vaan lapsi voi näyttää tunteensa leikkimällä tai piirtämällä. Surun keskellä myös vanhemmat voivat näyttää tunteensa, mutta tärkeää on kertoa lapselle miksi aikuiset itkevät. Tärkeää on muistaa, että lapsi tarvitsee aikaa ymmärtääkseen tapahtuneen. Tänä aikana täytyy luoda turvallisuudentunnetta arjen keskelle. Pitkien aikojenkin päästä lapselle voi tulla erilaisia reaktioita, jotka ilmenevät esimerkiksi koulusuoritusten kanssa. (Ruishalme & Saaristo 2007, 55- 56.)

Toipuminen menetyksistä on pitkäkestoinen ja mutkikas prosessi ja se vaatii koki­jaltaan paljon. Selviytymisprosessissa kannetaan suurta taakkaa, johon sisäl­tyy henkilökohtaisten menetysten lisäksi yhteiskunnassa esiintyvää kielteistä asennetta. Menetyksen jälkeen elämä joudutaan käymään pala kerrallaan läpi ja ottamaan vastaan uudet haasteet elämässä. Yksin jäämisen riski on kohtalai­sen suuri, joten läheisten ihmisten tuki on korvaamaton. Se, mitä selviytymisen ytimessä tapahtuu, on suurta kipua ja kärsimystä. Jos lähellä on riittävästi ihmi­siä tukemassa, selviytyminen on ikään kuin kasvu omaksi muuttuneeksi itseksi traumaattisen tapahtuman jälkeen. (Ruishalme & Saaristo 2007, 61- 62.)

Lapsi sopeutuu helpommin vanhempien avioeroon, jos vanhempi kykenee lä­heiseen, lämpimään ja kuuntelemaan vanhemmuuteen. Tutkimusten mukaan erityisesti lapsen ja äidin välillä oleva lämmin suhde suojaa lasta eron aiheuttamalta stressiltä. Se vanhemmista, jonka luona lapsi asuu, on tärkeässä roolissa yhteisen ajan vuoksi. Poismuuttava vanhempi ei kuitenkaan ole lapselle mitenkään vähemmän tärkeä, vaan sekä isä ja äiti ovat lapselle ainutkertaisen tärkeitä. Lapsen sopeutumista parantaa se, että poismuuttava vanhempi pitää lapsen tiivistä yhteyttä. Tärkeää on myös, että lapsi ymmärtää, ettei vanhempi halua erota hänestä vaan puolisostaan. Lapsen sopeutumista eroon voi myös auttaa niin, että vanhemmat eivät anna lapsen nähdä tai kuulla heidän riitelyjä. Läheiset suhteet sisaruksiin sukulaisiin tai opettajaan voivat myös auttaa lasta selviytymään vanhempien avioerosta. (Väestöliitto 2012, hakupäivä 26.4.2012.)

7 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tutkimuksella on aina jokin tarkoitus tai tehtävä. Tarkoitus ohjaa tutkimuksen valintoja. Tutkimus voi olla kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava. Tutkimuksemme on kuvailevaa eli kerromme ihmisten kokemuksista, tapahtumista tai tilanteista haastattelun avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 129-130.) Tutkimuksen tarkoituksena on, että lapsena vanhempien avioeron kokeneet kertovat kokemuksistaan ja selviytymiskeinoistaan vanhempiensa avioeron aikana ja sen jälkeen. Tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten vanhempien avioeroon reagoidaan ja miten siitä selviydytään. Tämän työn avulla saamme keinoja ja apuja siihen, miten kohdata ja auttaa avioerolapsia tulevassa työssämme sairaanhoitajina.

Tutkimustehtäviämme ovat:

Millaisia kokemuksia on vanhempien avioerosta?

Mitä keinoja on käytetty vanhempien avioerosta selviytymiseen?

8 TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT MENETELMÄT

8.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimuksemme on laadullinen eli kvalitatiivinen. Tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja aineisto kootaan luonnollisista ja todellisista tilanteista. Ihminen on paras tiedon keruun lähde ja tärkeää on, että tutkittavan näkökulma ja ääni pääsevät esille. Kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eli etsimme henkilöitä, jotka sopivat tutkimukseemme ja haastattelemme heitä. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

8.2 Aineiston keruu

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä ollaan suorassa yhteydessä haastateltavan kanssa. Etuina ovat aineiston keruun säätely joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla. Aiheiden järjestystä on mahdollista säädellä ja vastauksia on mahdollisuus tulkita enemmän. Etuna on myös, että haastateltavat on mahdollista tavoittaa myöhemminkin, jos on tarvetta esimerkiksi lisäkysymyksille. Haastattelussa on myös huonoja puolia. Haastattelujen teko vie paljon aikaa ja siihen voi sisältyä monia virhelähteitä, jotka voivat johtua haastattelijasta, haastateltavasta tai itse tilanteen kokonaisuudesta. Haastateltava voi esimerkiksi kokea tilanteen pelottavaksi. (Hirsjärvi ym. 2004, 193- 195.) Mahdolliset virhelähteet minimoimme niin, että annoimme haastateltaville mahdollisuuden kirjoittaa haastattelun jälkeen kirjeen, jos tuntuu, että haastattelussa kaikki asiat eivät tulleet esille.

Haastattelu on tietynlaista keskustelua. Haastattelu eroaa tavallisesta keskustelusta siten, että haastattelijalla on ohjat eli hän johtaa keskustelua. Haastattelulla pyritään saamaan mahdollisimman luotettavaa ja pätevää tietoa ja siksi puhutaankin tutkimushaastattelusta. Tutkimushaastattelut jaetaan kolmeen ryhmään: strukturoitu haastattelu eli lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Valitsimme menetelmäksi avoimen haastattelun, jossa haastattelijalla sel-

vittelee haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita ja käsityksiä keskustellessamme aiheesta. Tämä muoto on haastatteluiden muodoista lähimpänä keskustelua. Avoimessa haastattelussa on kolme haastattelumuotoa: yksilö-, pari- ja ryhmähaastattelu. Tavallisimmin tehdään yksilöhaastatteluja ja se oli myös meidän käyttämämme muoto. Haastattelijan täytyy osata varautua toisaalta puheliaisiin ja toisaalta niukkasanaisiin haastateltaviin. Tämän takia on hyvä tehdä muutama koe haastattelu. Haastattelussa kannattaa myös ottaa huomioon haastattelusta sopiminen, keskustelun avaukset, kysyminen ja dialogin ohjailu. (Hirsjärvi ym. 2004, 196- 200.) Halusimme haastateltavan kertovan avoimesti ja omin sanoin kokemuksistaan. Mielestämme tämä menetelmä sopi parhaiten aiheen käsittelyyn, koska vanhempien avioeron kokenut pystyy haastattelun avulla välittämään kokemuksensa laajemmin.

Kvalitatiivisen tutkimuksen myötä ovat yleistyneet erilaiset tiedonkeruumenetelmät, kuten kirjeet, päiväkirjat tai omaelämäkerrat. Näiden kautta pyritään ymmärtämään ihmisen itsensä tuottamien kertomusten tai tarinoiden avulla ihmisen elämää tai elämässä tapahtuvia muutoksia. (Hirsjärvi ym. 2004, 206.)

Tarkoituksenamme oli saada muutama henkilö haastateltaviksi, jotka olivat kokeneet vanhempien avioeron lapsena. Etsimme sopivia henkilöitä muutaman kuukauden ajan ja lopulta löysimme molemmat harjoitteluiden kautta syksyllä 2011. Saimme tutkimukseen mukaan kaksi naishenkilöä ja yhdessä aloimme suunnitella haastattelun toteutumista. Ensimmäisenä haastateltavana oli 46-vuotias nainen, joka on kokenut vanhempien avioeron ollessaan yläasteikäinen. Toinen osallistujista oli noin 20-vuotias nainen, joka oli ala-asteella avioeron sattuessa. Tähän työhön olemme keksineet nimet haastateltaville, jotta tekstistä tulisi helppolukuinen ja lukija pystyisi paremmin sisäistämään tekstin. 46-vuotiaasta naisesta käytämme nimeä Seija ja 20 -vuotias nainen on nimeltään Maija.

Haastattelussa käytimme apuna avoimia kysymyksiä helpottamaan haastattelun kulkua (Liite1). Jaoin työ määrän niin, että toinen meistä haastatteli toista henkilöä ja toinen toista. Sovimme Seijan kanssa haastattelun joulukuun alkuun vuonna 2011. Haastattelu tapahtui haastateltavan kotona, koska paikka oli kaik-

kien mielestä sopivin. Haastattelu kesti kaksi tuntia ja se nauhoitettiin nauhurille. Lisäksi haastattelija teki muistiinpanoja. Haastattelu eteni avoimien kysymyksien avulla ja sitä täydennettiin lisäkysymyksillä. Tilanne oli molemmille suhteellisen luontevaa, vaikka käsiteltävä asia olikin arkaluontoinen. Haastattelun jälkeen molemmat olivat tyytyväisiä lopputulokseen. Haastattelun materiaali oli riittävä eikä haastateltavaan oltu enää yhteydessä. Haastattelussa haastavinta oli se, että Seijan vanhempien avioerosta on kulunut noin 30 vuotta, joten erilaiset kokemukset ja tunteet oli hankala saada esille.

Toisen haastateltavan kanssa haastattelun ajankohta tuotti vaikeuksia. Maija muutti opiskeluiden alettua kauemmas ja välimatka kasvoi niin, että päätimme yhdessä toteuttaa haastattelun muulla tavoin. Maijalle lähetettiin avoimet kysymykset, joihin hän vastasi kirjeellä. Kirjeestä nousi muutamia epäkohtia ja halusimme tarkennusta niihin. Olimme sähköpostin ja puhelimitse yhteydessä kyseiseen henkilöön ja saimme lopulta kattavan aineiston tutkimukseemme. Vaikka haastattelu ei onnistunut, koimme, että saimme yhtä hyvän materiaalin ja tutkimustehtäviimme vastaukset.

Luimme haastattelut moneen kertaan läpi ja poimimme sieltä keskeiset asiat, jotka vastasivat tutkimustehtäviimme. Tuloksia tarkastellessamme käytimme sisällönanalyysia. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysi voidaan toteuttaa joko aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Me toteutimme analyysimme aineistolähtöisesti eli induktiivisesti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on tarkoitus yhdistelemällä käsitteitä saada vastaus haluttuun tutkimustehtävään. Analysointia tehdessä tutkijan täytyy ymmärtää, mitä asiat tutkittavalle merkitsevät. Tarkoituksena on ymmärtää tutkittavan ajatuksia hänen omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002,107- 115.)

9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Kun tutkimus kohdistuu ihmiseen, on selvitettävä, miten henkilöiden suostumus hankitaan. Tärkeää on myös kertoa, jos tutkimuksen osallistumiseen liittyy joi-tain riskejä. Hyvä tutkimus tehdään niin, että eettisyys huomioidaan riittävästi ja oikein. Tärkeää on, että eettisyyteen harjaannutaan jo ensimmäisistä tutkimus- ja kirjoitustehtävistä alkaen. (Hirsjärvi ym. 2004, 26- 28.)

Teimme tutkimuksen haastattelemalla. Haastateltavillemme kerroimme tutki-muksesta ja sen tarkoituksesta. Haastateltavat allekirjoittivat suostumuslapun (liite 2), jossa he lupautuivat haastatteluun ja muihin tutkimusmenetelmiin joita käytimme työssämme. Kerroimme haastateltaville, että työn missään vaiheessa heidän henkilöllisyytensä ei tule esille. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, että annoimme valmiin työn luettavaksi haastateltaville. He saivat kertoa mielipiteen-sä tarinoista, jotka kohdistuivat heidän elämäänsä.

Haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää se, että siinä tilanteessa on taipu-mus antaa sosiaalisesti parempia vastauksia. Ratkaisevaa on, että haastattelija osaa tulkita haastateltavan vastauksia oikein ja huomioida kulttuuriset erot ja merkitysmaailmat. Aineisto mikä saadaan haastattelusta, on konteksti- ja tilannesidonnaista. Siitä syntyy se pulma, että haastateltavat saattavat puhua eri tavalla kuin jossakin toisessa tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2004, 195- 196.)

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimustehtävämme olivat: ”millaisia kokemuksia on vanhempien avioerosta?” ja ”mitä keinoja on käytetty vanhempien avioerosta selviytymiseen?”. Olemme tehneet molemmista haastatteluista oman tarinan ja sen jälkeen teimme yhteenvedon tuloksista.

10.1 Maijan kokemukset ja selviytymiskeinot vanhempien avioerosta

Maija oli alle kymmenen vuotta vanha, kun hänen vanhempansa erosivat. Suurin syy vanhempien eroon oli isän alkoholin käyttö ja siitä johtuneet seuraukset. Maijan äiti väsyi puolisonsa juomiseen ja päätti hakea eroa. Äiti, Maija ja Maijan kolme vanhempaa sisarusta muuttivat pois perheen yhteisestä kodista. Maijan muistikuvat perhe-elämästä ennen vanhempien eroa ovat pääosin onnellisia ja hän kertoo lapsuutensa olleen hyvä. Maija kertoo myös, ettei osannut aavistaa vanhempien eroa, sillä oli vasta lapsi.

Maijan elämä vanhempien eron jälkeen oli aluksi aivan normaalia, mutta Maijan varttuessa asiat mutkistuivat. Hän alkoi ymmärtää mitä todella oli tapahtunut ja miksi. Aluksi Maija vietti aikaa vuorotellen äidin ja isän luona. Isän luona hän oli pääosin viikonloput ja osan lomista. Kun Maija alkoi huomata, että hänen isällä on alkoholiongelma, asiat muuttuivat. Maija ei enää halunnutkaan käydä isän luona ja käynnit siellä harvenivat ja lopulta loppuivat melkein kokonaan. Maija kertoo, että tunsi jonkinlaista syyllisyyttä siitä, ettei hän osannut aavistaa eroa eikä huomannut isän juomista. Hän myös tunsi katkeruutta isäänsä kohtaan, koska isä oli juomisen vuoksi ollut vastuuton ja esimerkiksi ajanut autoa päihtyneenä lapset kyydissä. Maijalla ei kuitenkaan koskaan ole ollut mitään riitaa isän kanssa, mutta välit eivät vain olleet niin hyvät kuin ne olisivat voineet olla.

Maijan elämä muuttui, kun kuvioihin tuli uusi isäpuoli. Aluksi kaikki meni hyvin, mutta välit isäpuolen kanssa eivät koskaan muuttuneet kovin hyväksi. Maijan kertoman mukaan hän yritti olla mukava ja ystävällinen, mutta kitka heidän välillä ei loppunut. Maijasta tuntui, ettei isäpuoli hyväksynyt häntä ja se sai hänet tunteemaan itsensä huonoksi ihmiseksi. Kun Maijan isäpuoli oli ollut kuvioissa jonkun aikaa, Maijalle tuli mieskammo. Hän ei voinut sietää miehiä, sillä hänen mielestä miehet hakevat naisesta aina vain jotain hyötyä. Maijan mieskammo johtui jollain lailla myös Maijan isästä, joka oli Maijan mukaan ”sotkenut elämäänsä.” Mieskammon lisäksi Maija alkoi tuntea pelkoa yksinäjämisestä. Hän tunsi, että jää ihan yksin ilman perhettä ja ystäviä. Maijan mielestä pelko yksinäjämisestä johtui siitä, että hän oli jäänyt tämän eroasian kanssa aivan yksin. Hän ei kertonut tunteistaan kenellekään, eikä kukaan huomannut hänen pahaa oloaan.

Maijan ollessa ala-asteella hän tunsi olevansa jotenkin erityinen, kun hänen vanhempansa olivat eronneet. Kun Maija siirtyi yläasteelle, hän ei enää halunnutkaan puhua vanhempien erosta eikä ainakaan eron syystä. Hän alkoi hävetä isänsä juomista, eikä halunnut puhua siitä. Maija ei myöskään kertonut ystävilleen eikä perheelleen ongelmista uuden isäpuolen kanssa eikä tunteista jotka painoivat mieltä. Lopulta Maija ”räjähti” ystävilleen jostain mitättömästä asiasta ja silloin hän kertoi heille kaiken. Isoin kivi vierähti sydämeltä ja hetken aikaa oli parempi olla. Ystävät auttoivat asioissa joissa pystyivät, mutta lopulta he suostuttelivat Maijan psykologin juttusille. Maija oli 15, kun hän meni juttelemaan ammattilaiselle. Maija kävi kaksi vuotta juttelemassa asioista, jotka olivat painaneet hänen mieltään. Maija sai apua psykologilta, mutta hän ei kertonut vanhemmilleen käyvänsä psykologilla.

Maija muutti pois kotoaan ollessaan pian 17-vuotias. Hän ei enää kestänyt olla kotona, vaan halusi omaan rauhaan. Muutto pois kotoa tuntui Maijasta elämän parhaalta päätökseltä. Nyt hänen ei enää tarvitsisi väkisin tulla toimeen isäpuolen kanssa, mutta hän olisi kuitenkin lähellä perhettä.

Maijan mielestä kukaan perheessä ei huomannut hänen pahaa oloaan, koska hän pysytteli omissa oloissaan. Vanhempien avioeroa ei koskaan käsitelty kun-

nolla eikä siitä puhuttu. Maijan isän juominen oli perheessä jonkinlainen tabu ja ehkä siksi avioerosta ei puhuttu. Maijan mukaan vanhemmat eivät kunnolla edes kertoneet, että he eroavat. Se vain tapahtui. Maija oli perheen pienin ja hän koki avioeron kaikkein raskaimmin. Aluksi hän ei ymmärtänyt mitä tapahtui, mutta sitten kun tajusi mitä oli tapahtunut ja palaset loksahdivat paikoilleen, hän murtui.

*”Olisipa joku perheestä joskus kysynyt,
miltä minusta tuntuu.”*

Tämä lause kuvastaa Maijan tunteita, siitä kuinka yksin hän oli. Maija olisi halunnut, että avioero oltaisi käsitelty perheen kesken kunnolla. Maijan mielestä toiset sisarukset olivat eron tapahtuessa tarpeeksi vanhoja ymmärtääkseen asioita, joten heille ero ei todennäköisesti ollut yllätys. Maija oli paljon nuorempi kuin muut sisarukset, joten hän ei oikein sopinut heidän joukkoon, ainakaan tällaisessa asiassa. Maija kertoo, että kukaan perheestä ei huomannut hänen paha oloaan, mutta salaa Maija toivoi, että hänen paha olo oltaisi huomattu.

Maijan mielestä vanhempien avioero on nyt hyvä asia ja hän on pystynyt käsittelemään sen erilaisten selviytymiskeinojen avulla. Maijan mielestä vanhempien avioero tulee vaikuttamaan hänen elämäänsä aina. Avioero on osa Maijan elämää ja kokemuksia ja se tulee seuraamaan häntä elämässä yhtä lailla kuin joku muu merkittävä tapahtuma elämässä. Maija on nyt pystynyt käsittelemään avioeron ja se ei enää vaivaa häntä. Maijan suhteet molempiin vanhempiin ovat hyvät. Maija toivoisi, että isän kanssa olisi läheisemmät välit, mutta asiaan vaikuttaa isän juominen, jota Maija ei hyväksy. Maija kunnioittaa äitiään, vaikka on asioita joita Maija olisi äitinä tehnyt toisin. Hän ymmärtää, että avioero ei ollut äidillekään helppo, mutta silti hän olisi halunnut enemmän tukea äidiltään. Isäpuolen kanssa Maija tulee toimeen jotenkin ja nyt asiat ovat helpompia, kun Maija ei enää asu kotona.

Maija kertoo oppineensa vanhempien avioerosta paljon. Hän on oppinut nauttimaan niistä asioista joita hänellä on eikä murehtinut asioista joita hänellä ei ole. Asioiden jossittelu ei auta mitään vaan asiat menevät miten on tarkoitus. Maija ei myöskään enää häpeä asioita mitä itselle tai perheelle on sattunut. Yläasteel-

la Maija häpesi isän juomista, mutta nyt hän on ymmärtänyt, ettei hänen tarvitse hävetä vanhempien tekemisiä. Asioista pitää pystyä puhumaan ja avoimesti ja sen Maija on oppinut. Kun asioista puhuu, niiden hyväksyminen on helpompaa. Tärkeintä mitä Maija on oppinut, on että kaikesta selviää eikä ikinä pidä luovuttaa.

Maijan mielestä vanhempien avioero on tehnyt hänestä mukavamman ihmisen. Avioero oli kova paikka ja sen myötä Maija omien sanojen mukaan nöyrytyi elämälle. Ero on tehnyt hänestä optimistisemmän ja hän nauttii elämän pienistä asioista, eikä kaikki asiat ole hänelle itsestään selviä. Maija uskoo nauttivansa elämästä nyt enemmän.

Kysyimme Maijalta miten hän voisi neuvoa kohtalotovereitaan. Maijan mielestä lapsen ei tarvitse kantaa huolta asioista eikä miettiä järjestykö asiat. Näin isot asiat eivät ole pienen ihmisen käsissä. Ei myöskään saa tuntea syyllisyyttä tai häpeää. Elämässä tapahtuu asioita joihin ei aina pysty vaikuttamaan, se on elämää ja vaikeidenkin asioiden kanssa pitää pystyä elämään. Jokainen ihminen löytää itselleen sopivat selviytymiskeinot, joiden avulla asioista selviää. Maijan yksi selviytymiskeino oli psykologi. Hän haluaakin sanoa, että psykologilla käyminen ei tee ihmisestä ”hullua”, vaan päinvastoin. Maijan mielestä jokaisen ihmisen olisi hyvä joskus käydä puhdistamassa ilmaa ammattilaisen avulla. Asioista puhuminen auttaa, ainakin Maijalle se lopulta auttoi.

”Pitää muistaa, että ikävien asioiden jälkeen kaikki muuttuu hyväksi, ei saa menettää toivoa sen suhteen!”

10.2 Seijan kokemukset ja selviytymiskeinot vanhempien avioerosta

Seija oli yläasteikäinen, kun hänen vanhempansa erosivat. Ainoa syy eroon oli isän alkoholiongelma. Seija muistaa lapsuudestaan suurimman osan, mutta sanoi jo haastattelun alussa, että on haastavaa yrittää muistella 30 vuotta taaksepäin. Hän kertoi lapsuuden olleen hyvää aikaa. Elämä oli silloin normaalia puurtamista, koulunkäyntiä, kavereiden kanssa leikkimistä, kotitöiden tekoa sekä

nuorempien sisarusten hoitoa. Äiti piti kuria lapsille, koska isälle juomisesta alkoi tulla prioriteetti. Seija muistelee, että isä vietti vapaalla aikaa baarissa. Kotona isä oli leikkisä ja hassu. Seijan ja muiden sisarusten mielestä isän käyttäytyminen oli normaalia, koska isä oli ollut aina sellainen. Tieto alkoholiongelmasta tuli ilmi vasta paljon myöhemmin. Syyinä siihen oli äiti. Hän osasi hyvin peittää asioiden todellisen laidan.

Seija kertoo, että kun alkoholi alkoi tulla isälle tärkeämmäksi, alkoi kaikennäköistä velkaa ilmaantua. Äidin ja lasten tilit tyhjenivät ja äidillä ei ollut muita vaihtoehtoja, kuin sulkea yhteistili ja lopettaa käyttöoikeudet lasten tileille. Seijasta tuntui kurjalta ja nyt hän sanookin, että lapsena sitä ei vain tajua, mitä tapahtuu.

Lyhyen ajan sisään, perheen isän juominen muuttui holtittomaksi. Isä sai potkut töistä, koska alkoi olla vaaraksi työpaikalla, itselleen ja muille. Tästä alkoi Seijan kertoman mukaan kierre. Ensin tuli potkut, sitten alkoi noin parin viikon ryyppyputki, sitten isä sai töitä ja lopulta isä sai taas potkut. Äiti haki vihdoinkin avioeroa, mutta tuohon aikaan lopullisen eron sai vasta vuoden harkinta-ajan ja avioliittonneuvonnan jälkeen. Seija muistaa, kuinka äiti oli vihainen ja kireä. Hänestä paistoi inho, kun isä oli läsnä. Äiti myös syyllisti itseään ja ajatteli, että se oli hänen vikansa.

Seija sanoo olleensa helpottunut, kun kuuli erosta. Oli hän tietenkin vihainen ja surullinen, kun isä mokasi ja muutti pois, mutta erosta oli puhuttu jo pidemmän aikaa, joten siihen oli jo ehtinyt sopeutua ja tottua. Isää ei näkynyt kolmeen vuoteen ja ainoat isä- kokemukset olivat sen varassa, miten isä pystyi tapaamiset järjestämään. Seija ja muut sisarukset eivät paljon puhuneet isästä, mutta pitivät isän kuitenkin mielessä.

Seija kertoo, että äidistä tuli hänelle läheisempi ja tärkeämpi. Äiti oli se, jolle pystyi kertomaan kaikki asiat. Vaikka avioerosta ja äidin ja isän suhteesta ei puhuttu, äiti kuunteli lasten huolet ja murheet. Selviytymiskeinoiksi hän luetteleekin äidin ja sisarukset, poikaystävän ja työn. Hän auttoi äitiään kotitöissä ja piti huolta pienemmistä sisaruksistaan. Nämä veivät ajatukset muualle. Seija tapasi 16-

vuotiaana ensimmäisen poikaystävänsä, jonka kanssa hän muutti yhteen ja jolta hän sai paljon tukea.

Nykyään vanhempien avioero ei tunnu miltään, koska isä ja äiti ovat ystäviä. Ainut syy eroon oli alkoholi, ja avioero oli välttämätön isän parantumisen kannalta. Seijan mielestä hän ei olisi itse voinut olla liitossa noin kauan, mutta ymmärtää miksi äidin oli pakko olla. Siihen aikaan eroprosessit olivat pitkiä ja vaikeita.

Seija kertoo vanhempien avioeron vaikuttaneen hänen ihmissuhteisiin ja ajatusmaailmaan. Hän on pyrkinyt löytämään itselleen hyvän ja harmonisen suhteen. Seijan mielestä pitää elää ja olla oma itsensä sekä pyrkiä positiivisuuteen.

11 TULOSTEN YHTÄLÄISYYDET JA EROAVAISUUDET

Olemme koonneet Maijan ja Seijan tarinoista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Vaikka molemmissa tapauksissa alkoholi oli syynä vanhempien avioeroon, ovat kokemukset kuitenkin erilaisia. Kumpikin käsittelee vanhempien avioeron eri tavalla, koska he olivat eri-ikäisiä eron tapahtuessa. Tapaukset erosivat myös ajankohdiltaan. Seija koki vanhempien avioeron 70-luvun lopulla, kun taas Maijan vanhemmat erosivat 2000-luvun alussa. Avioeron käytännöt eroavat suuresti toisistaan, esimerkiksi harkinta-aika on nykyään lyhyempi kuin ennen. Haastateltavien välit perheisiin eroavat hieman toisistaan. Seijan mukaan hänellä on läheiset välit äitiin ja isään. Aluksi Seija ei nähnyt isäänsä kolmeen vuoteen, mutta isän raitistuttua välit lämpenivät vähitellen ja ovat nykyään hyvät. Maijan mukaan suhde äidin kanssa on hyvä. Maija toivoisi, että isän kanssa välit olisivat läheisemmät, mutta esteenä on isän alkoholin käyttö.

Molemmissa haastatteluissa osa koetuista tunteista oli samanlaisia. Seija ja Maija tunsivat vihaa ja surua, mutta tapahtuman käsittelyn jälkeen kumpikin tunsi helpotusta. He kertoivat sopeutuneensa tilanteeseen ja nyt kumpikin ajattelee vanhempien avioeron olleen hyvä ratkaisu. Yhtäläisyytenä on myös, että molemmat ovat oppineet paljon kokemuksesta. He ovat saaneet kokemuksen kautta paljon eväitä omaan elämäänsä. Tällaisen kokemuksen jälkeen asenne elämään on optimistisempi ja tulevia vastoinkäymisiä on helpompi kohdata ja käsitellä sellaisina kuin ne ovat.

12 TULOSTEN TARKASTELU

Tuloksia tarkastellessamme jaoimme haastattelussa esille tulleet asiat tunnekokemuksiin, oppimiskokemuksiin ja selviytymiskeinoihin.

12.1 Tunnekokemukset

Avioero herättää monenlaisia tunteita. Niitä ei voi ennakoida, eikä niihin pysty valmistautumaan. Usein ihminen pelästyy ja peittelee tunteitaan, mutta niitä ei tarvitse kavahtaa, sillä niiden avulla ihminen poistaa kokemukset itsestään. Tunteiden määrä ja voimakkuus vaihtelevat yksilöllisesti. Kaikki tunteet ovat sallittuja, eikä niitä voi laittaa mihinkään tiettyyn järjestykseen. (Määttä 2002, 132- 133.)

Tunteet ovat osa ihmisenä olemista. Tunteita voi hallita monella tavalla: torjumalla, väistelemällä, kieltämällä, vähättelemällä tai liioittelemalla niitä. Tunteiden tehtävänä on auttaa hahmottamaan tilanne. Kun elämässä tapahtuu muutos, ihminen käy tahtomattaan läpi erilaisia tunteita. Kun ihminen on käsitellyt tunteiden kautta muutoksen, on palkintona kehittyminen ja uuden oivaltaminen. Tunteet ovat osa sopeutumisprosessia muutoksessa ja jos emme tunnista tätä, lopputuloksena voi tuomita itsensä väärin ajattelemalla: ”en osaa, en kykene, olen huono.” (Ruishalme & Saaristo 2007, 16.)

Poimimme haastatteluista tunteita, joita haastateltavat ovat kokeneet ennen vanhempien avioeroa, sen aikana ja sen jälkeen. Tunteita, joita haastattelussa nousi esille, olivat hämmennys, suru, viha, syyllisyys, pelko ja helpotus.

Molemmille haastateltaville avioero tuli yllättäen, eivätkä he osanneet aavistaa sitä. Molemmissa perheissä avioerosta ei puhuttu suoraan, vaan asiaa piiloteltiin viimeiseen asti. Ensimmäinen reaktio molemmilla oli hämmennys ja myöhemmin tuli järkytys. Esimerkiksi toinen haastateltavista kertoo ymmärtäneensä asian todellisen laidan vasta sitten, kun muuttoa tehtiin omasta kodista. Hämmennystä ilmeni myös asumisjärjestelyissä ja uusioperhe-elämässä.

Lapsen suru käsittää voimakkaita tunteita. Tavallista on, että lapsella on syyllisyydentunteita ja lapsi voi tuntea olevansa kiistakapula tai riidan aihe, johon aikuisten avioliitto hajosi. Lapsi tarvitsee aikaa ja ymmärrystä asian käsittelyyn ja mahdollisuuden pohtia asioita jonkun aikuisen kanssa. Lapsen on luotava uudenlainen suhde vanhempiinsa. Hän saattaa joutua varomaan osoittamasta omia tunteitaan, koska vanhemmat eivät ehkä kestä nähdä lapsen surua ja epätoivoa. (Taipale 1998, 112- 113.) Molemmat haastateltavat kertoivat olleensa surullisia, mutta eivät näyttäneet sitä muille. Suurin syy oli, että he eivät halunneet rasittaa vanhempiaan omilla tunteillaan. Molemmissa perheissä ei avioerosta puhuttu kunnolla, eli lapsi ei saanut tukea perheeltä eikä mahdollisuutta kertoa omista tunteistaan.

Turvattomuuden kokemus yksilötasolla on psykologinen ilmiö. Se voi ilmetä pelkoina, psykosomaattisena oirehdintana tai yleisenä huolestuneisuutena. Jos ihmisellä on tunne, että elämä on turvatonta, voi pienikin kriisi aiheuttaa suurta hätää ja huolta. Perheessä tapahtuvat ongelmat aiheuttavat turvattomuutta samalla, kun perhe tarjoaa turvallisuutta. (Ruishalme & Saaristo 2007, 18- 20.) Maija kertoi kokevansa pelkoa yksinjäätymisestä. Hän pelkäsi, että perhe ja ystävät hylkäävät hänet. Hän uskoi tämän pelon johtuvan siitä, että hänet jätettiin avioeroasian kanssa yksin.

Ajan myötä kielteiset tunteet väistyivät ja vähitellen alkoi sopeutuminen tilanteeseen. Erilaisten selviytymiskeinojen kautta Seija ja Maija kokivat helpotuksen tunteen. Vanhempien avioero muuttui negatiivisesta asiasta positiiviseksi. Kun asia oli käsitelty, molemmat haastateltavat kokivat, että avioero oli perheelle hyvä ratkaisu.

12.2 Oppimiskokemukset

Elämässä tapahtuu asioita, joihin ei aina voi vaikuttaa, vaan asioiden kanssa pitää oppia elämään. Haastatteluissa tuli esille paljon tunteita, sekä positiivisia että negatiivisia. Tuloksista ilmeni, että molemmat haastateltavat kokivat vanhempien avioeron lopulta helpotuksena. Vaikka elämä oli perheen hajoamisen jälkeen haastavaa, molemmat oppivat kokemuksesta paljon.

Vanhempien avioero vaikutti Seijan ihmissuhteisiin ja ajatusmaailmaan. Haastattelussa ilmeni, että omassa elämässään hän on pyrkinyt löytämään itselleen hyvän ja harmonisen parisuhteen. Seijan mielestä siinä vaiheessa, kun suhde alkaa hiertää eikä yhteisiä asioita enää ole, ei kannata jäädä odottelemaan, vaan lopettaa suhde ajoissa. Toiset vain joutuvat kokemaan kaikenlaista ennen sen oikean löytämistä.

Kokemukset vanhempien avioerosta opettivat Maijalle elämästä paljon. Maijan kokemukset ovat osaltaan rankkoja, mutta kaiken jälkeen Maija on löytänyt elämästä hyviä asioita ja hän on oppinut elämään kokemuksensa kanssa. Hän kertoo, että vanhempien avioero tulee aina vaikuttamaan hänen elämässään, sillä se on osa hänen kokemuksiaan yhtä lailla kuin mikä tahansa merkittävä tapahtuma. Maija on oppinut, että pitää nauttia niistä asioista joita on, eikä murehtia niistä asioista mitä ei ole. Jossittelu ei auta mitään ja yleensä asioilla on tapana järjestyä. Tärkeää Maijan mielestä on se, ettei hän enää häpeä mitä on tapahtunut, vaan hän pystyy puhumaan asioista. Vanhempien avioero on tehnyt Maijasta optimistisemmän ja hän nauttii pienistäkin asioista. Hän uskoo nauttivansa elämästä nyt enemmän.

12.3 Selviytymiskeinot

Sopeutuminen vanhempien avioeroon on yksilöllistä, mutta yleensä lapsella kestää kuudesta kuukaudesta vuoteen sopeutua tapahtuneeseen. Tunteet vanhempien avioerosta voivat nousta pintaan vielä pitkänkin ajan kuluttua ja silloin asia pitäisi käsitellä lapsen kanssa mahdollisimman nopeasti. Säännöllinen yhteys kumpaankin vanhempaan ja hyvät välit perheeseen auttavat lasta selviytymään parhaiten. Vanhempien ja sukulaisten lisäksi sisarukset voivat auttaa lasta asian käsittelyssä. Sisarusten kanssa voi jakaa kokemuksia ja saada tukea ja turvaa. Lapsella voi olla myös ystäviä, jotka ovat samassa tilanteessa ja silloin vaikeastakin asiasta on helppo puhua. Vanhempien avioeron kokeneille lapsille perheneuvolat järjestävät lastenpsykologin ohjaamia vertaistukiryhmiä, joista osa lapsista voi saada apua. Tällaiset ryhmät auttavat lasta huomaamaan, että hän ei ole ainoa, jonka vanhemmat ovat eronneet. Yleensä ryhmässä itsetunto ja sosiaaliset taidot vahvistuvat ja myös häpeän tunne vähenee. (Poijula 2007, 241- 242.)

Seija ja hänen kolme sisarusta ovat aina olleet läheisiä, vaikka ajan myötä he eivät enää näekään niin usein. Kun Seijan vanhemmat erosivat, sopeutui hän tilanteeseen auttamalla äitiään sisarusten hoidossa ja kotitöissä. Eron aikana äidistä tuli läheisempi ja tärkeämpi ja hänelle pystyi kertomaan kaikki asiat. Seijan ensimmäinen poikaystävä ja työpaikka autoivat viemään ajatuksia muualle. Kottona ei paljon puhuttu isästä, mutta oli hyvä asia saada ajatukset isästä ja isän juomisesta vähäksi aikaa pois. Myös ystävät tukivat Seijaa ja autoivat vaikeina aikoina.

Toisin kuin Seija, Maija ei ollut yhtä läheinen sisarustensa kanssa. Lapsena Maija leikki paljon sekä yksin että kavereiden kanssa. Maija kertoo, että hän oli eroasian kanssa pitkään yksin, eikä kukaan huomannut hänen pahaa oloaan. Kun hän sai kerrottua ystävilleen mieltä painavista asioista, elämä muuttui helpommaksi. Hän koki helpottavaksi sen, että muutama hänen ystäväpiiristään oli kokenut saman. Ystävästä tuli hänelle korvaamattomia, mutta lopulta asiat paisuivat niin, että ystävät ehdottivat Maijalle psykologia. Ammattilaiselle juttelemisesta tulikin Maijalle todella tärkeä selviytymiskeino. Hän pystyi

purkamaan ajatuksensa psykologille ja hän sai paljon apua jutteluhetkistä. Maija ja hänen isäpuolensa eivät tulleet toimeen, vaikka Maija olisi halunnut. Ainut keino Maijalle oli muutto pois kotoa. Hän kertookin sen olleen elämänsä paras ratkaisu silloin. Hän pääsi omaan rauhaan ja pystyi selvittämään ajatuksiaan. Maija olisi halunnut enemmän tukea perheeltään, mutta vanhempien avioero oli perheessä tabu, eikä siitä keskusteltu. Kun Maija ei saanut tarvitsemaansa tukea perheeltä, hän turvautui muihin keinoihin. Maija ei ole kertonut perheelleen käyneensä psykologilla eikä puhunut asioista heidän kanssaan. Välit perheeseen ovat kuitenkin hyvät ja tällä hetkellä Maija koee olonsa hyväksi. Ehkä joskus Maija vielä avautuu perheelleen, mutta nyt ei ole sen aika.

13 POHDINTA

Avioerot Suomessa ovat lisääntyneet ja yhä useammin mukana on lapsia. Tutkimusten mukaan lapsi jää usein avioeron ulkopuolelle, eikä lasta huomioida tarpeeksi. Lasta koskettaa moni asia avioeroprosessissa, kuten asumisjärjestelyt, tapaamisoikeudet ja huoltajuus. Lapsella ei kuitenkaan monesti ole sananvaltaa näihin asioihin, koska vanhemmat päättävät niistä. Tärkeää olisi kertoa lapselle, miten asiat ovat eikä olettaa, että lapsi ei huomaa muutosta. Vanhempien tulisi olla lapsen tukena ja antaa lapselle mahdollisuus tulla kuulluksi.

Olimme päättäneet tehdä työn, joka liittyy mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön. Päädyimme lopulta aiheeseen, joka käsittelee kokemuksia vanhempien avioerosta. Tutkimuksemme oli laadullinen ja menetelmänä käytimme haastattelua. Mielestämme haastattelu oli meille paras vaihtoehto, koska sillä menetelmällä pääsimme lähelle ihmisten kokemuksia. Haastattelussa ihminen voi vapaasti kertoa kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Käytimme myös avoimia kysymyksiä, jotka helpottaisivat haastattelun kulkua. Annoimme myös mahdollisuuden kirjoittaa asioita paperille, jos vaikeista asioista puhuminen tuottaa hankaluuksia.

Yllätyimme positiivisesti, kun löysimme haastateltavat, jotka halusivat kertoa oman tarinansa. Oman elämän rankkoja kokemuksia voi olla vaikea kertoa tällaiseen työhön, joka on kaikkien nähtävillä. Pohdimme työn eettisyyttä haastateltavien kanssa, jotta he luottavaisin mielin jakaisivat kokemuksensa meidän kanssa. Kerroimme työstämme ja siitä, että henkilöllisyys ei tule ilmi missään vaiheessa tutkimusta. Molemmat haastateltavat allekirjoittivat suostumuksen osallistumisesta työhömmme. Koimme myös tärkeäksi, että haastateltavat lukevat valmiin työmme nähdäkseen mitä olemme heidän haastatteluista kirjoittaneet.

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville millaisia kokemuksia vanhempien avioerosta on ja millaisia keinoja on käytetty vanhempien avioerosta selviytymiseen. Saimme haastatteluista tarpeeksi kattavan materiaalin, jotta tutkimustehävämme täytyivät. Tuloksia tarkastellessamme havaitsimme, että avioero on jokaiselle lapselle tai nuorelle omalla tavallaan rankka. Jokainen, joka on koke-

nut vanhempien avioeron, käsittelee erilaisia tunteita. Tuloksissamme lapsi oli aluksi hämmentynyt, koska hän ei tiennyt, mitä tapahtuu ja miksi. Lapsi kuitenkin aistii, että jokin on vialla. Avioeroprosessin aikana koko perhe käy läpi erilaisia tunteita ja ne kaikki ovat sallittuja. Tunteet saattavat vaihdella ääripäästä toiseen ja kun koko tunteiden kirjo on käyty läpi, ihminen kohtaa helpotuksen tunteen ja hyväksyy asian. Ihminen pyrkii käsittelemään vaikeita asioita käyttämällä erilaisia selviytymiskeinoja. Keinot voivat olla hyvinkin yksinkertaisia ja arkipäiväisiä, mutta ihminen ei niitä aina tiedosta.

Molemmat haastateltavat olivat kokeneet rankkojakin asioita, mutta heidän molempien mielestä vanhempien avioero oli hyvä asia. Nyt aikuisina he ymmärtävät, miksi vanhemmat erosivat ja miksi se oli parempi vaihtoehto. He ovat oppineet kokemuksesta paljon ja ymmärtävät, että se tulee olemaan osa heidän elämää.

Opinnäytetyön tekeminen oli kaikin puolin haastavaa, mutta antoisaa. Jo aiheen valintakin tuntui vaikealta, mutta olimme päättäneet tehdä työn, joka liittyy mielen-terveys- ja päihdehoitotyöhön. Aloittaminen oli hankalaa, koska yhteistä aikaa opinnäytetyön tekemiselle oli rajallisesti. Syynä oli, että asuimme eri paikkakunnilla harjoitteluiden aikana. Jaoimme työtehtäviä molemmille erikseen ja kokosimme ajatuksemme aina kun näimme. Työlästä oli koota haastateltavien kokemuksia paperille niin, ettei heitä tunnisteta. Yhdessä ohjaavan opettajan ja haastateltavien kanssa varmistimme, että eettisyys toteutuu.

Kun aloitimme tämän työn, laadimme aikataulun eri osioiden tekemisestä. Mielestämme aikataulumme piti hyvin, vaikka välillä oli haastavaa järjestää yhteistä aikaa. Alusta asti olimme päättäneet toteuttaa haastattelun, mutta jossain vaiheessa työtä iski paniikki siitä, jos emme saisikaan haastateltavia. Emme luovuttaneet etsimistä ja lopulta syksyllä 2011 meillä oli kaksi haastateltavaa. Saatuaamme haastateltavat olimme hieman aikataulusta jäljessä. Saimme kuitenkin äkkiä sovittua haastattelut ja pääsimme vauhtiin. Haastatteluiden analysointi oli mielenkiintoista ja saimme aikataulun lopulta kiinni. Ja suunnitelmien mukaan työmme valmistui huhtikuussa 2012.

Mielestämme avioero koskettaa koko perhettä, mutta erityisesti lapsia. Lapsella ydinperhe hajoaa ja kaikki tuttu ja turvallinen muuttuu. Turvattomuuden tunne syntyy siitä tietämättömyydestä ja siitä mihin lapsi kuuluu. Yhtäkkiä lapsella on kaksi kotia, joiden välillä pitäisi tasapainoilla. Harmillista lapsen kannalta on joutua vanhempien pelinappulaksi, esimerkiksi vanhempien riitojen sovittelijaksi. Lapsi saattaa joutua asioiden kanssa yksin, eikä lapselle osata selittää mitä tapahtuu. Onko siis niin, että vanhemmat eivät omalta surultaan huomaa lapsen pahaa oloa vai pelkäävätkö he lapsen reaktiota? Monesti ihmiset ajattelevat, että vanhempien avioero ei ole lapselle kriisi eikä se kosketa lasta. Tutkimustuloksemme osoittavat, että avioero koskettaa lasta ja se on kriisi niin vanhemmille kuin lapsellekin.

Tulevina sairaanhoitajina opimme tästä työstä sen, että puhuminen auttaa ratkaisemaan hankalimpiakin ongelmia. Tärkeintä avioeroprosessissa on ottaa huomioon koko perhe. Näin luodaan lapselle turvallinen ja luotettava kasvuympäristö. Vaikka avioero ei herätä lapsessa mitään näkyviä tunteita, asiat on käytävä läpi rehellisesti, koska lapsen oirehtiminen voi näkyä myöhemmällä iällä. Läsnäolo ja tuen antaminen ovat lapselle tärkeitä asioita. Toivomme, että tämä työ auttaa myös eronneita vanhempia ja heidän lapsia selviytymään mahdollisesta kriisistä.

Kysyimme haastateltaviltamme millaista oli osallistua tällaiseen tutkimukseen. Molemmat pitivät osallistumisesta mielenkiintoisena ajatuksena. Vaikka molemmat olivat jo käsitelleet nämä asiat, he kertoivat, että näistä asioista on aina välillä hyvä puhua. Jos asioita ei tietyin väliajoin käsittele, asiat voivat jäädä kummittelemaan mieleen. Maija kertoi, että ei olisi ollut tarpeeksi vahva tällaiseen tutkimukseen muutama vuosi sitten, mutta nyt hän oli valmis jakamaan kokemuksensa.

Olemme oppineet opinnäytetyön tekemisestä paljon. Emme ole aiemmin tehneet näin suuria tutkimuksia, joten itse työn loppuun saattaminen oli opettavainen. Oli mielekäästä tehdä työ sellaisesta aiheesta, joka kiinnostaa paljon ja siitä on hyötyä tulevassa työssä. Haastattelujen tekeminen oli uutta, mutta oli mielenkiintoista kuulla ihmisten kokemuksia elämästä. Suurinta kehittymistä on ta-

pahtunut vuorovaikutustaidoissa ja arkaluontoisten asioiden kohtaamisessa. Haastattelujen analysointi oli välillä haastavaa, sillä kokemukset olivat rankkoja ja koskettavia.

Työn tekeminen opetti myös meille itselle, miten elämän erilaisista haasteista voi selviytyä. Tärkeintä on löytää ne omat selviytymiskeinot. Tämän työn kautta ymmärsimme, että elämässä tapahtuu asioita jotka satuttaa, mutta jokainen kokemus rikastuttaa elämää ja opettaa uutta.

*Kaikki on niin kummallista.
Koti puretaan.
On niin paljon puhumista,
vaan en osaakaan.*

*Astiat ja nojatuoli
ulos kannetaan.
Sydämessä kasvaa huoli.
Mihin joudunkaan?*

*Entä piha, leikkipuisto?
Koti tänne jää.
Moni rakas, kaunis muisto
tekee kipeää.*

(Kaskinen 2005, 14.)

Lähteet

Aaltonen, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 1997. Lapsen aika. Porvoo: WSOY

Almqvist, F. 2004. Bio-psykososiaalinen viitekehys. Teoksessa I. Moilanen, E. Räsänen, T. Tamminen, F. Almqvist, J. Piha & K. Kumpulainen (toim.) Lasten- ja nuoriso- psykiatria. 3. uudistettu painos. Duodecim, 16-18.

Almqvist, F. 2004. Leikki-ikä ja varhainen kouluikä. Teoksessa I. Moilanen, E. Räsänen, T. Tamminen, F. Almqvist, J. Piha & K. Kumpulainen (toim.) Lasten- ja nuoriso- psykiatria. 3. uudistettu painos. Duodecim, 44.

Almqvist, F. & Moilanen, I. 2004. Biologiset tekijät. Teoksessa I. Moilanen, E. Räsänen, T. Tamminen, F. Almqvist, J. Piha & K. Kumpulainen (toim.) Lasten- ja nuoriso- psykiatria. 3. uudistettu painos. Duodecim, 21, 24.

Avioliittolaki 13.6.1929/234 20 §

Hermanson, E. Vanhemmuuden roolikartta. Hakupäivä 14.9.2011.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lok00027&p_teos=lok&p_osio=&p_selaus=7527

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Kaskinen, A-M. 2005. Koti kahdessa sydämessä – kun isä ja äiti eroavat. Helsinki: Kirjapaja.

Kiiski, J. 2011. Suomalainen avioero 2000- luvun alussa. Hakupäivä 14.9.2011. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0422-5/.

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704 3 §

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361 11 §

Määttä, K. 2002. Avioeron tuska ja helpotus. Helsinki: Tammi.

Pettilä, U. & Yli-Marttila, L. 1999. Eron vaiheet. Tietosanoma Oy.

Piha, J. 2004. Monimuotoinen perhe. Teoksessa I. Moilanen, E. Räsänen, T. Tamminen, F. Almqvist, J. Piha & K. Kumpulainen (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. 3. uudistettu painos. Duodecim, 70- 71.

Pojjula, S. 2007. Lapsi ja kriisi; selviytymisen tukena. Helsinki: Kirjapaja.

Rantanen, P. 2004. Nuoruusikä. Teoksessa I. Moilanen, E. Räsänen, T. Tamminen, F. Almqvist, J. Piha & K. Kumpulainen (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. 3. uudistettu painos. Duodecim, 46- 48.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto. Väestöntutkimuslaitos D 38/2001, väestöliitto.

Ruishalme, O. & Saaristo, L. 2007. Elämä satuttaa; Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Tammi.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. 2. painos. Edita prima oy: Helsinki.

Taipale, V. 1998. Lasten mielenterveystyö. 3.painos. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Tamminen, T. 2004. Psyykkinen kehitys eri ikäkausina. Teoksessa I. Moilanen, E. Räsänen, T. Tamminen, F. Almqvist, J. Piha & K. Kumpulainen (toim.) Lasten- ja nuoriso- psykiatria. 3. uudistettu painos. Duodecim, 38-41.

Tilastokeskus. 2012. Solmittujen avioliittojen määrä väheni. Hakupäivä 10.9.2011. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2009/ssaaty_2009_2010-05-06_tie_001_fi.html.

Väestöliitto. 2012. Eroavuxi - vastaanottotyötä lapsiperheen avuksi erotilanteessa. Hakupäivä 26.4.2012
<http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/eroavuxi/>.

Väestöliitto. 2012. Lapsia suojaavat tekijät. Hakupäivä 26.4.2012
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/lapset_ja_ero/suojaavat_tekijat/.

Väestöliitto. 2012. Miten lapset reagoivat. Hakupäivä 26.4.2012
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/lapset_ja_ero/miten_lapset_reagoivat/.

Liite 1

Avoimet kysymykset haastattelun tukena:

Minkälaista perhe-elämä oli ennen vanhempiesi avioeroa?

Huomasitko muutoksia vanhempiesi väleissä?

Miten vanhemmat kertoivat sinulle avioerosta?

Miten elämäsi jatkui vanhempien avioeron jälkeen?

Koitko saavasi tarpeeksi tukea vanhemmiltasi, sukulaisilta tai ystäviltäsi avioeron aikana ja sen jälkeen?

Millaisia selviytymiskeinoja olet käyttänyt?

Miten koet vanhempiesi avioeron nyt?

Mitä olet oppinut tästä kokemuksesta?

Liite 2

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olemme kaksi sairaanhoitajaopiskelijaa Oulun seudun ammattikorkeakoulusta, Oulaisista. Syvennymme mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön, joten olemme valinneet opinnäytetyömme siihen liittyen. Opinnäytetyömme nimi on ”Kokemuksia vanhempien avioerosta”. Tarkoituksenamme on haastattelun kautta tuoda esiin erilaisia kokemuksia ja selviytymistarinoita. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa, jota voimme hyödyntää tulevassa työssämme lasten ja nuorten parissa.

Tämä lupapaperi on suostumus, että osallistutte tutkimukseemme ja haastatte-
luumme. Haastattelussa käymme läpi aikaa, jolloin vanhempasi päättivät avio-
liittonsa. Haluamme teidän kertovan, minkälaisia selviytymiskeinoja käytitte ja
miten käsittelitte asian.

Opinnäytetyössämme ei tule missään vaiheessa julki henkilöllisyyttänne. Ker-
romme asiat niin, että tekstissämme ei käy ilmi, kenestä teksti kertoo. Teillä on
oikeus myös kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, jos niin päätätte.